

یادداشتی چند

از تاریخ پرافتخار سازمان کارگران

من از سازمان های صنفی پیشه وران زحمت که از قدیم در شهرهای ایران وجود داشته است، نمی خواهم بحث کنم. این ها اگر چه در این اواخر اتحادیه های کارگری نامیده می شدند، ولی در حقیقت اتحادیه ی کارگری به معنای امروزی نبوده، جنبه ی حرفه و صنفی داشتند. استادان و شاگردان در آن به رأی مساوی شرکت می کردند. حتی در اغلب مواقع، رهبری و ریاست آن ها با استادان و صاحب کاران بود.

هدف آن ها هم با هدف اتحادیه های کارگری توفیر داشت. اتحادیه ی کارگران برای حفظ حقوق طبقه ی رنجبر و مزدبگیر مبارزه می کند، اتحادیه های اصناف نظرشان حفظ منافع حرفه ی خود بوده که در نتیجه، منظور استادکاران به واسطه ی آن ها تأمین می شد.

به طور تحقیق، اولین سازمان کارگری ایرانی، اتحادیه ی کارگران مطابع تهران است. این اتحادیه اثنای جنگ جهانی گذشته در تحت عنوان سندیکای کارگران مطابع تأسیس گردیده بود. کارگران چاپخانه هم موفق شده بودند اتحادیه ی خود را رسمیت بدهند.

کابینه ی وثوق الدوله برای تعیین حدود کارگر و کارفرما، نظام نامه ی مخصوصی نوشته و رسماً به دست آن ها داده بود. شاید اولین سندی است، که به واسطه ی آن، ساعت کار برای کارگر هشت ساعت تعیین گردیده است.

شدید ترین دوره ی نهضت کارگری، به عقیده ی من در سابق، سال ۱۲۹۰، بوده است. در این تاریخ بود که اتحادیه های کارگری در اطراف یک مرکز واحد گرد آمده،

توانست در جامعه اظهار وجود بکند. اگر چه آمار دقیق در دست نیست، ولی به طور تقریبی می توان گفت که عده ای افرادی که دور اتحادیه ها گرد آمده بودند از هفت هزار نفر تجاوز می کرد. این در آن دوره نیروی شگرفی به شمار می رفت. در رأس شورای مرکزی، سید محمود دهگان مرحوم قرار گرفته بود. اتحادیه ی چاپخانه را که در واقع مهم ترین اتحادیه های آن زمان بود، سید مرتضی حجازی و سید محمد تنها (اسماعیلی) اداره می کردند. شکرالله نساج، رئیس اتحادیه ی بافندگان، استاد میرزا علی و استاد حسین بنا، رؤسای اتحادیه های بنیان و کارگران ساختمانی بودند. حسن آقا و کی مرام (حقیقت)، در رأس اتحادیه ی کفاشان قرار گرفته بودند. آقای ابولفضل لسانی و آقای فروزش از مؤسسين اتحادیه ی معلمین محسوب می شدند.

علاوه بر تهران، از اتحادیه ی کارگران بندر پهلوی باید نام برد که از روی تشکیلات صحیح برای انتخاب آقای محمد آخوندزاده در دوره ی چهارم (مجلس) شدیداً وارد نبرد سیاسی بوده است. اتحادیه ها در آغاز دیکتاتوری شاه سابق، از بزرگ ترین مخالفین او به شمار می رفتند. از اعتصابات آن دوره، من خاطرات بسیار شیرینی دارم که شاید در موقعش بتوانم بنویسم.

نقداً باید از اعتصاب کارگران نانوآخانه که چندین روز طول کشید و با موفقیت کارگران خاتمه یافت و دیگر، اعتصاب بزرگ معلمین که با نمایش عظیم به آخر رسید، اسم برده شود. مخصوصاً نمایش اخیر جالب توجه بود.

پس از سقوط سلسله ی قاجاریه و برچیده شدن اساس مشروطه و آزادی، اتحادیه های کارگری نیز تحت شدیدترین فشارها قرار گرفتند. عده ی زیادی را توقیف کردند.

بعضی از سران اتحادیه ها از ترس مرعوب شده، پای خود را کنار کشیدند. محمد آخوندزاده به خارج از ایران تبعید شد. بالاخره اتحادیه های کارگری مانند سازمان های اجتماعی آن دوره ظاهراً از بین رفتند. ولی در حقیقت، این یک

عقب نشینی ممتد بیش نبود. مجاهدین راه آزادی کارگران، یک آن از وظیفه ی خود غفلت نکردند. مرحوم حجازی در آن شدیدترین دوره ی دیکتاتوری از فعالیت باز نماند. ریاست اتحادیه ها را به عهده گرفت و سازمان ها را حتی المقدور در حدودی که وضعیت اجازه می داد، نگذاشت از بین برود، تا سال شوم ۱۳۰۶ در رسید. این جوان رشید که از مرز -که قلعه ی آهنین رضاخان بود- عبور کرده و در کنگره ی کارگران عالم شرکت جسته بود، در مراجعت از اروپا در بندر پهلوی گیر افتاد و زیر شکنجه و فشار شهربانی بدورد حیات گفت.

مطالبات و تقاضاهای اجتماع کارگران طهران از صاحبان مطبعه در سال

۱۳۲۸ قمری

اول: کارگران نباید در هیچ مطبعه بیش از ۹ ساعت کار کنند؛

دوم: اقل اجرت و مواجب کارگران مطبعه ها در هر ماهی کم تر از ۳ تومان نخواهد بود. کارگران ک از ۳ الی ۵ تومان مواجب دارند، باید صدی پانزده بر حقوق آن ها افزوده شود. کارگرانی که از ۱۰ الی ۱۵ تومان مواجب دارند، صدی ده. کسانی که از ۱۵ الی ۲۰ دارند، صدی هشت. آن هایی که از ۲۰ الی ۲۵ تومان دارند، صدی پنج بر حقوق آن ها افزوده خواهد شد. حقوق و مواجب کارگران سر موعده باید پرداخت شود؛

سوم: کارگری که بدون تقصیر از کار و شغل خود خارج می شود، هر گاه شش ماه یا بیش تر در خدمت بوده است، صاحب مطبعه باید مواجب پانزده روز علاوه بر آن کارگر بپردازد. هر گاه بیش از یک سال سرخدمت بوده باشد، باید مواجب یک ماه علاوه دریافت نماید. کارگری که بیش از دو سال خدمت کرده باشد، باید مواجب یک ماه و نیم علاوه دریافت نماید. کارگری که بیش از ۳ سال خدمت کرده باشد، باید مواجب ۲ ماه دریافت نماید. و به این طریق بر هر یک سال خدمت، مواجب ۱۵ روز علاوه شود؛

چهارم: صاحب مطبعه در صورتی کارگری را می تواند بدون تقصیر از شغل خود خارج نماید، که اقلأ ۱۵ روز قبل به کارگر اطلاع داده باشد. در صورت فروش مطبعه، کارگران به ترتیب سابق در سر شغل خود باقی خواهند ماند. فروشنده ی مطبعه باید مواجب علاوه ی کارگران را مطابق سنواتی که کارگران خدمت کرده اند، بپردازند؛

پنجم: سلوک و رفتار مدیرها و رؤسای مطبعه ها با کارگران باید به هیچ وجه از نزاکت و ادب خارج نباشد؛

ششم: هر گاه مطبعه شب کاری مداومی داشته باشد، صاحب مطبعه باید دسته کارگر جدیدی- برای شب کاری اجیر نماید. حقوق و اجرت کارگرانی که شب کاری می نمایند، باید از حقوق معمولی خود یک و نیم علاوه دریافت دارند. کارگرانی که مشغول شب کاری فوق العاده می شوند، غیر از حقوق روزانه ی خود باید یک و نیم علاوه دریافت نمایند و به نوبت شب کاری کنند؛

هفتم: غیر از اعیاد عمومی، هفته-ای- یک روز تعطیل و آسایش اجباری مخصوص هر ملت است؛

هشتم: در صورتی که کارگری ناخوش شود، باید حقوق یک ماهه به او داده شود. وقتی که کارگر ناخوش معالجه می شود، مجدداً بر سر شغل خود باقی بماند؛

نهم: هر مطبعه باید دارای طبیب مخصوص خود بوده باشد؛

دهم: در صورتی که کارگری در موقع کار مجروح یا معیوب شود، تا مدتی که معالجه شود، باید حقوق خود را دریافت دارد (بیش تر از ۳ ماه نخواهد رسید)؛

یازدهم: در صورتی که عضوی از اعضای کارگری در موقع کار معیوب شود، به تصدیق اطباء، میزان خسارت وارد شده، حق الخساره، به او داده خواهد شد. میزان و مبلغ خسارتی که به کارگر داده می شود، از طرف صاحب مطبعه و نمایندگان اجتماع کارگران تعیین خواهد شد؛

دوازدهم: در صورت فوت کارگر در موقع کار باید مبلغی برای -امرار- معاش عیال و اطفال متوفی، به تصدیق و تصویب اطباء و نمایندگان کارگران و صاحب مطبعه تعیین کرده، پرداخته شود.

سیزدهم: هر یک مطبعه باید دارای یک رئیس بوده باشد؛

چهاردهم: با رضایت و تصویب صاحبان مطبعه و نمایندگان اجتماع کارگران، نظام نامه برای کلیه ی مطبعه ها وضع خواهد شد؛ (به نقل از: «اتفاق کارگران»، اولین روزنامه ی کارگری ایران شماره ۱، جمادی الثانی ۱۳۲۸)

بعد از آن، کارگرانی که با جان خود بازی می کردند، علی شرقی را روی کار آوردند. سید محمد تنها در اصفهان کار می کرد و بنای اتحادیه ی پرافتخار آن جا را می گذاشت. نهایت این قهرمانان نیز گیر افتادند و اتحادیه ها برای مدت مدیدی تعطیل گردید. بعد از شهریور را البته اشخاصی که مستقیماً در اتحادیه ها دخالت دارند، خواهند نوشت.

یکی از اسناد پرافتخار اتحادیه ی کارگری، ارگان رسمی آن است که یک سال تمام با ارتجاع مبارزه نمود. این روزنامه ی «حقیقت» است که در زمان خود مشهورترین و مبارزترین و کثیرالانتشارترین روزنامه ها بوده است.

برای یادآوری یک بار دیگر اسامی اشخاصی را می شناسم و در راه مبارزه طبقه ی کارگر جان دادند، تکرار می کنم.

۱- سید مرتضی حجازی، اهل تهران. از طفولیت وارد چاپخانه شده، ۱۵ سال از عمر خود را در اتحادیه های کارگری صرف کرده و بالاخره در زندان شهربانی قربانی شده است. مزارش معلوم نیست، ولی خاطره ی او در قلب کارگران همیشه باقی خواهد ماند.

۲- علی شرقی، اهل گرمرود. از مجاهدین ستارخان بود. بعد به جریان کارگری ملحق گردید. خود، کارگر حمل و نقل و ساختمان بود. در کنگره ی جهانی

- کارگران شرکت کرد. در سال ۱۳۰۹ توقیف شد و پس از شش سال حبس بلا تکلیف در زندان قصر، ظاهراً به مرض سکتة قلبی، فوت کرد.
- ۳- سید محمد اسماعیلی (تنها)، اهل تهران. از کودکی در چاپخانه وارد کار شد. در ۱۷ سالگی عضو اتحادیه بود. بعد برای تشکیل اتحادیه ی کارگران کارخانه های جنوب به اصفهان و خوزستان رفت. در خوزستان گرفتار شد و پس از هفت سال حبس در زندان قصر، ظاهراً به مرض روحی، درگذشت.
- ۴- محمد انزایی، اهل ادبیل، حروف چین و معلم بود. پس از چهار سال حبس بلا تکلیف، ظاهراً به مرض آپاندیس، فوت نمود.
- ۵- آقای پوررحمتی، از ملوانان بندر پهلوی بود. پس از مدت مدیدی حبس کشیدن، با حال رقت آوری در زندان قصر درگذشت.
- بالاخره عده ی زیادی از مبارزین و کارگران و اعضای اتحادیه ها در زندان ها و تبعیدگاه ها از بین رفتند، تا پایه ی اتحادیه های امروزی ایران گذاشته شد. من از کارگرانی که امروز در اطراف این تشکیلات گرد آمده اند، تمنا دارم فراموش نکنند که این سازمان محصول قربانی ها و از جان گذشتگی های بسیاری است و آن را باید حفظ کرد. هر آن و هر دقیقه پرچم آن را بالاتر ببرند و راهی را که با اشک و خون نوشته شده است، گم نکنند. پیروزی قطعی طبقه ی کارگر و زحمت کش هدف نهایی ما است.

جعفر پیشه وری

منبع: «کتاب جمعه»، شماره ی ۳۴، ۱۸ اردیبهشت ۱۳۵۹

بازنویس: یاشار آذری

آدرس اینترنتی کتابخانه: <http://www.javaan.net/nashr.htm>

آدرس پستی: BM IWSN, London WC1N ۳XX, UK

ایمیل: yasharazarri@yahoo.com

مسئول نشر کارگری سوسیالیستی: یاشار آذری

تاریخ بازنویسی: ۱۳۸۵